

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра загальноправових дисциплін

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Проблеми охорони суб'єктів інтелектуальної власності
в Україні».**

Студента 2 курсу, 7м групи,
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації «Правове забезпечення
безпеки підприємницької діяльності»

Жосан Вікторія

Максимівна

Науковий керівник
доктор юридичних наук, професор

Ладиченко
Віктор Валерійович

Гарант освітньої програми
кандидат юридичних наук, професор

Крегул
Юрій Іванович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ПРАВО НА РЕЗУЛЬТАТ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ.....	6
1.1. Поняття і види права інтелектуальної власності.....	6
1.2. Нормативно-правова база інтелектуальної власності.....	19
1.3. Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності.....	25
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	31
2.1. Система державної охорони та захисту права інтелектуальної власності.....	31
2.2. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності.....	36
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	43
3.1. Проблеми зниження реєстрацій прав інтелектуальної власності.....	43
3.2. Проблема піратства в Україні.....	45
3.3. Проблема обмеженості населення в питанні значення захисту прав інтелектуальної власності.....	49
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТОК.....	64

Актуальність теми дослідження. У той час, коли світ увійшов у третє тисячоліття, в ту еру, яка характерна зміцненням загальнолюдських цінностей, також дана ера характерна розвитком людського інтелекту. Успішне вирішення багатьох важливих політичних, економічних і соціальних проблем залежить від того, наскільки значним є інтелектуальний потенціал суспільства і рівень його культурного розвитку. В будь-якому культурному суспільстві розвивається духовна діяльність, яка створює нематеріальні, духовні блага. Багато з продуктів духовної діяльності отримують суспільне визнання, а в результаті цього стають об'єктивними, суспільними благами і навіть набувають певну економічну, матеріальну цінність. Такими є, наприклад, літературний твір, картина художника, наукове чи технічне відкриття.

Розвиток державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні сьогодні є одним із найголовніших завдань удосконалення. Мають стати визначальними факторами розвитку українського суспільства інтелект, знання і творчий потенціал людини. Людина, її права та свободи є найбільшою цінністю сучасного цивілізованого світу. Конституція України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист прав інтелектуальної власності, моральні та матеріальні інтереси, які виникають у зв'язку із різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

У той же час ринкові перетворення в економіці України ще не справляють належного позитивного впливу на розвиток науково-технічного потенціалу, технологічне оновлення виробництва, нарощування випуску наукоємної конкурентоспроможної продукції. У зв'язку з цим нагальною потребою є вдосконалення механізму інтеграції освіти, науки та виробництва, посилення державної підтримки інноваційних структур,

створення системи правової охорони інтелектуальної власності, яка б відповідала міжнародним стандартам.

Надійні гарантії набуття, здійснення та захисту права інтелектуальної власності є невід'ємним атрибутом державності кожної цивілізованої країни. Наявність сучасної системи правової охорони інтелектуальної власності сприяє розвитку національної економіки, збереженню і збагаченню науково-технічного потенціалу держави, розвитку міжнародної торгівлі, залученню в економіку країни іноземних інвестицій, зокрема у вигляді найсучасніших технологій, входженню України як рівноправного партнера до світового ринку інтелектуальної власності.

Правові аспекти охорони інтелектуальної власності в Україні досліджувались в наукових публікаціях О. Д. Святоцького, Г.В.Корчєвого, І. І. Дахно, А.В.Столітнього, О. М. Мельника, І.Б.Лавровської, О. А. Підпригори, О.О.Дудорова, Ю. М. Капіци, І.Ю.Поліщук, Г. О. Андрощука, Н.В.Троцюка, О. Ф. Дорошенка, О.П.Радкевича, О. П. Орлюк, Т.В. Рудник, О. І. Харитонової, Р.Б. Шишки, Г.Ф.Шершеневича, В.А.Сандул, О.В.Басай, В.М.Криволапова та інших учених.

Об'єктом дослідження є сфера багатостороннього регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є інтелектуальна власність та правовий статус суб'єктів права інтелектуальної власності, що складаються в процесі інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності, існуючий порядок регулювання правових відносин інтелектуальної власності, цивільне законодавство і законодавство про інтелектуальну власність.

Мета даної роботи - аналіз сучасного стану системи охорони інтелектуальної власності в Україні, виявлення проблем в цій системі, розробка рекомендацій по удосконаленню існуючої системи охорони інтелектуальної власності в Україні.

Мета роботи зумовила виконання наступних **завдань**:

- розглянути поняття і види права інтелектуальної власності;

- визначити нормативно-правову базу інтелектуальної власності;
- визначити об'єктів і суб'єктів права інтелектуальної власності;
- дати характеристику системі захисту прав інтелектуальної власності в Україні;
- проаналізувати проблеми права власності на сучасному етапі розвитку;
- надати пропозиції щодо удосконалення проблем права власності.

Метод дослідження складає діалектичний метод пізнання правових явищ. У роботі використано також формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий та історичний методи дослідження.

Структурно робота складається зі вступу, трьох розділів, які в свою чергу поділені на підрозділи, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ПРАВО НА РЕЗУЛЬТАТ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

1.1. Поняття і види права інтелектуальної власності

Однією з найважливіших сторін життя людини є творча діяльність. Вона надає особистості можливість реалізовувати свої здібності, розкрити та донести до людей свій таланти. В умовах ринкових відносин результати творчої діяльності здатні стати товаром, що приносить прибуток його творцю. Разом з тим розвиток будь-якої сфери творчості має особливе значення для всього суспільства. Накопичені досягнення людського розуму складають культурний спадок нації, визначають науково-технічний потенціал суспільства, обумовлюють його прогресивний розвиток. Саме тому у збереженні творчих результатів та захисті інтересів їх творців зацікавлені не тільки вони самі, а й суспільство в цілому. Це вирішується через встановлення спеціального правового режиму творчих результатів, який надає їх творцю виключну можливість розпоряджатися ними, а також протидіяти безконтрольному тиражуванню і поширенню інтелектуального продукту тими, хто прагне заробити на цьому.

Правовий механізм захисту прав творця має за мету стимулювати подальші творчі пошуки, гарантувати право на справедливе винагородження праці творця, створити фінансові передумови реалізації нових ідей.

Творча діяльність або просто творчість – це діяльність, внаслідок якої народжується щось якісно нове, що відзначається неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Творчість властива тільки людині, адже, крім неї, творити не здібна жодна істота. Суб'єктом творчої діяльності може бути тільки людина. Природа інколи також створює унікальні шедеври, але в природі здійснюється процес розвитку, а не творчості. Творчість – процес усвідомлений, цілеспрямований і, як правило, передбачуваний [6].

Отже, результатом творчої діяльності є щось таке, чого ще не було – суспільно-історична унікальність. Цей результат має бути новим,

оригінальним, він не може бути повторенням уже відомого. У цьому аспекті специфічною рисою творчості є саме те, що творча діяльність не може бути повторенням відомого, її результату завжди властива новизна.

Творчість властива людині у будь-якій сфері її суспільної діяльності. Нормою ст. 54 Конституції України [36] проголошено свободу творчості. Це означає, що людина може творити в будь-якій галузі діяльності і творити все, що їй забажається. Проте обмеження творчості встановлюються законом – творчість не може бути антисуспільною, аморальною, спрямованою проти людства.

Кількість результатів творчої діяльності значно перебільшує кількість об'єктів інтелектуальної власності. До результатів творчої діяльності належать і ті, які з тих чи інших причин не можуть стати об'єктами правової охорони, наприклад, відкриття, винаходи, які втратили патентоздатність, не запатентовані об'єкти промислової власності [1, с.36].

Отже, творчі результати – це результати творчої діяльності, які можуть бути об'єктами правової охорони, а можуть і не бути. Ті результати творчої діяльності, які наділяються правовою охороною, визнаються об'єктами інтелектуальної власності. За своєю цілеспрямованістю творчість можна умовно розподілити на два основних види: духовна творчість і науково-технічна творчість. І перша, і друга охоплюють великі кола різноманітних видів творчості.

У зв'язку з цим всі результати творчої діяльності можна диференціювати на такі групи:

1. Перша група – результати духовної творчості, спрямовані на збагачення внутрішнього світу людини, на формування її світогляду. Вона охоплює літературну, наукову, мистецьку, виконавську майстерність артистів, звукозапис, радіомовлення і телебачення, інші види творчої діяльності гуманітарного характеру. Так, наприклад, ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. дає перелік творів, на які поширюється авторське право.

2. Другу групу складають результати науково-технічної творчості. Науково-технічні досягнення передусім сприяють підвищенню технічного рівня суспільного виробництва, його ефективності, продуктивності тощо. До результатів науково-технічної творчості належать: винаходи в усіх галузях людської діяльності, корисні моделі, промислові зразки, що регулюються Законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 1 червня 2000 р., «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р.

3. Останніми роками намітилася тенденція до формування ще однієї, третьої група результатів творчої діяльності – засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Вона відокремлюється від групи промислової власності. За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності такі інститути, як торговельні марки, комерційне найменування та географічне зазначення належать до промислової власності. У той же час помітно, що зазначені об'єкти не дуже вписуються в групу промислової власності, принаймні за своїм функціональним призначенням. Торговельні марки, комерційне найменування та географічне зазначення мають своїм призначенням індивідуалізацію учасників цивільного обігу товарів і послуг. Слід підкреслити й те, що засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг відрізняються від інших об'єктів промислової власності не лише функціональним призначенням. Вони також різняться і рівнем творчості: одна справа створити винахід, інша – торговельну марку, промисловий зразок чи комерційне найменування. У цілому об'єкти промислової власності мають своїм призначенням підвищення ефективності виробництва, зниження собівартості продукції тощо, а засоби індивідуалізації – відмінність товару одного виробника від подібного товару іншого виробника. Таким чином, значущість об'єктів промислової власності дещо вища.

4. Окрему групу складають нетрадиційні результати творчої діяльності, які також визнаються об'єктами інтелектуальної власності і охороняються

законодавством, але мають свою специфіку. До них відносять наукові відкриття, службову і комерційну таємницю, топології інтегральних мікросхем, селекційні досягнення (сорти рослин та породи тварин), раціоналізаторські пропозиції, недобросовісну конкуренцію [27, с.64].

Усі зазначені результати творчої діяльності об'єднані поняттям інтелектуальної власності.

Таким чином, інтелектуальна власність є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, який відповідає вимогам чинного законодавства. Тільки в такому разі їй надається правова охорона. На сучасному етапі розвитку роль і значення інтелектуальної власності інтенсивно зростають, вона давно вже стала найбільш цінним капіталом людства.

В усьому світі інтелектуальна власність є об'єктом цивільного обороту. В силу істотного значення інтелектуальної діяльності і особливо її результатів для соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства попит на неї також інтенсивно зростає. Вона часто стає об'єктом неправомірних дій, зловживання, недозволеного використання, тому потребує надійної і ефективної правової охорони [59, с.121].

Питання охорони і використання інтелектуальної власності в сучасних умовах переходу до ринкових відносин починають відігравати все важливішу роль у комерційній, підприємницькій і виробничій діяльності підприємств та установ України усіх форм власності. У цьому аспекті необхідно досить чітко уявляти собі, що таке інтелектуальна власність, у чому полягає її сутність, як вона охороняється в сучасному світі і до яких серйозних матеріальних витрат може привести порушення її прав. Інтелектуальна власність, яка охороняється зараз у більшості країн світу, в сучасних умовах є одним з наймогутніших стимуляторів прогресу у всіх галузях розвитку суспільства. Психологи вивчають її як результат розумової праці, новаторського пошуку. Соціологи встановлюють взаємозв'язок між розвитком творчої діяльності, соціальним і науковим прогресом. Економісти розглядають інтелектуальну власність як засіб підвищення ефективності

виробництва. Правознавці вивчають її як об'єкт права у зв'язку із суспільною цінністю та пов'язані з нею правовідносини.

У сучасних правових системах явище «інтелектуальна власність» охопило різноманітніші сфери суспільних відносин, що є предметом регулювання різних галузей права, – економічний оборот, соціальнополітичні і культурні зв'язки, міжнародні, державно-адміністративні й інші відносини. Це привело до того, що інтелектуальна власність стала об'єктом вивчення цілого ряду галузевих юридичних наук (цивільного права, державного, адміністративного, митного, податкового, міжнародного й інших), а категорія «інтелектуальна власність» увійшла в їхній понятійний апарат. Але, в умовах сьогодення категорія «інтелектуальна власність» – *terra incognita* українського законодавства [42, с.42].

Виникнення терміна «інтелектуальна власність» припадає на кінець XVIII ст. Він уперше з'явився у французькому законодавстві на ґрунті теорії природного права, яке одержало свій найбільш послідовний розвиток саме в працях французьких філософів-просвітителів (Вольтер, Дідро, Руссо). Відповідно до цієї теорії право творця будь-якого творчого результату – чи то літературного твору, чи винаходу – є його невід'ємним природним правом, що виникає із самої сутності творчої діяльності та існує незалежно від визнання цього права державною владою. Пізніше для позначення будь-якого творчого результату з'явився та почав використовуватися спільний для всіх результатів інтелектуальної діяльності термін «інтелектуальна власність». Тлумачення зазначених понять на зразок права власності на речі стало початком формування пропріетарної (від англ. «proprietor» – власник) теорії прав на інтелектуальний продукт [60, с.49]. Сучасні прихильники цієї теорії зміст права інтелектуальної власності розуміють так само, як і права власності на речі, тобто як правомочності володіння, користування і розпорядження результатом інтелектуальної діяльності, хоча й визнають, що інтелектуальна власність відрізняється від загального поняття власності

низкою особливостей, зокрема, нематеріальним об'єктом, обмеженістю строків дії, способами набуття, оформлення та захисту прав.

Протилежний підхід до розуміння поняття права інтелектуальної власності, що отримав назву теорії виключних прав, спирається на неможливість ототожнення правового режиму матеріальних речей та нематеріальних об'єктів, якими є результати художньої та технічної творчості. Представники цієї теорії вважають, що стосовно продуктів інтелектуальної діяльності не можна реалізувати правомочність володіння, оскільки неможливо фактично володіти ідеями і образами. Не може бути прямо застосована речова правомочність використання, бо науковотехнічні ідеї і художні образи можуть бути одночасно у використанні необмеженого кола суб'єктів. Крім того, ці об'єкти не споживаються в процесі використання, а можуть лише морально застаріти. Передача ж права на використання творчого результату не позбавляє створювача можливості продовжувати його використання. Виходячи з цього, творцю належить не право власності, а особливі виключні права на використання, що забезпечують йому можливість здійснення всіх дозволених законом дій з одночасною заборорою їх будь-яким третім особам без дозволу на це. Теорія виключних прав залишається досить поширеною [52, с.162].

Однією важливою особливістю інтелектуальної власності, якщо розглядати її з економічної та юридичної точок зору, є те, що вона повинна приносити матеріальну чи іншу користь: це може бути додатковий прибуток, полегшення просування товарів чи послуг на ринок, сприяння духовному розвитку особистості. Так, результати художньої творчості використовуються в гуманітарній сфері для збагачення внутрішнього світу людини, формування її світогляду, а результати технічної творчості забезпечують підвищення технічного рівня виробництва, конкурентоспроможність вироблених товарів і послуг [8, с.181].

Як слушно зазначав видатний російський цивіліст професор Г.Ф. Шершеневич, «з того часу, як позитивні законодавства взяли це бідолашне

право під свій захист, воно носить горизонт науки без всякого визначеного призначення... подібно до птаха, який видивляється місто, де б йому зручніше було спуститися» [2, с.372]. Аналізуючи витoki поняття «інтелектуальна власність», сучасний український науковець Р.Б. Шишка виділяє такі основні теоретичні напрямки:

1. Теорія виключних прав, яка відносить права автора до суб'єктивних прав, що полягають у можливості використання будь-яким не забороненим законом способом результату інтелектуальної діяльності й у сукупності специфічних особистих немайнових прав, пов'язаних зі створенням творчого результату.

2. Концепція інтелектуальної власності, що відносить сукупність досліджуваних нами прав до класу речових (пропріетарна теорія).

3. Теорія особистості, що розміщує права автора переважно в класі особистих.

4. Теорія інтелектуальних прав, яка називає авторські й патентні права правами особливого роду (*sui generis*), що перебувають за межами класичного розподілу цивільних прав на речові, зобов'язальні й особисті [60, с.51].

З цих теоретичних напрямків у законодавстві й доктрині більшості країн світу переважають дві концепції: виключних прав та інтелектуальної власності (пропріетарна теорія).

На сучасному етапі термін «інтелектуальна власність» є широко уживаним у законодавстві багатьох країн світу та у міжнародноправових угодах. З погляду на те, що це поняття склалося історично, воно є умовним та має тільки термінологічну схожість із правом власності у його традиційному сенсі. Цей термін має розумітися як сукупність виключних прав особистого і майнового характеру на результати інтелектуальної діяльності [38, с.47].

Як вже зазначалося, ст. 54 Конституції України проголошує, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Держава надає захист інтелектуальній власності,

авторських прав громадян, їх моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

За ст.41 Конституції України кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може використовувати або поширювати зазначені результати без згоди їх власника лише за винятками, встановленими законами [36].

Аналізуючи суспільні відносини у сфері інтелектуальної власності, можна дійти висновку, що інтелектуальна власність – це результати творчої діяльності будь-якої фізичної особи. Її об'єктом, проте, є не матеріальні носії, в яких реалізовані результати творчості, а саме ті ідеї, думки, міркування, образи, символи тощо, які реалізуються чи втілюються у певних матеріальних носіях. Норма ст. 418 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) України визначає право інтелектуальної власності як право особи на результат інтелектуальної творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншими законами [55].

Право власності і право інтелектуальної власності – це різні правові інститути, які мають багато чи мало суттєвих відмінностей, зокрема:

1. Право інтелектуальної власності виникає, як правило, тільки після державної реєстрації результату творчої діяльності у відповідних державних органах. Для об'єктів права промислової власності, а також для засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту така реєстрація є необхідною, для об'єктів авторського права реєстрація є бажаною (вона засвідчує пріоритет створення результату літературнохудожньої творчості).

2. Право інтелектуальної власності є строковим, тобто воно припиняється з перебігом певного строку, після чого об'єкт права інтелектуальної власності стає суспільним надбанням. Відповідно до ЦК України, зокрема дія авторського права на твір відбувається протягом життя автора та 70 років після його смерті, право на винаходи – 20 років, корисні моделі – 10, право на промислові зразки – 15 років, право на торговельні

марки – 10 років від дати подання заявки на отримання патенту (за умови щорічної сплати реєстраційного збору для підтримання чинності патенту або свідоцтва).

3. Об'єкти права інтелектуальної власності – це не речі як предмети матеріального світу, а ті ідеї, символи, образи, думки, гіпотези тощо, які виражені в об'єктивній формі – втілені в матеріальних носіях. У зв'язку з цим об'єкти права інтелектуальної власності здатні до тиражування, тобто до багаторазового втілення в матеріальному об'єкті. Причому в одній речі можуть міститися декілька об'єктів права інтелектуальної власності, кожний з яких може належати різним особам.

4. Право інтелектуальної власності не залежить від права власності на річ, в якій втілено об'єкт права інтелектуальної власності, а відтак, річ та результат творчої діяльності можуть одночасно належати різним особам-власникам.

5. Автору об'єкта права інтелектуальної власності належить два види прав: майнові права та особисті немайнові права. Майнові права можуть передаватися іншим особам, немайнові права відчуженню не підлягають.

6. Майнові права інтелектуальної власності обмежуються на законодавчому рівні з метою забезпечення вільного доступу суспільства до результатів інтелектуальної творчої діяльності. Зокрема, ст. 21-24 Закону України «Про авторське право та суміжні права» передбачає випадки вільного використання твору без згоди автора, ч. 6 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» передбачає право попереднього користувача на використання торговельної марки.

7. Щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності законодавством передбачено дію принципу вичерпання права інтелектуальної власності, тобто правовласник не може заборонити використання та розповсюдження товару, який містить об'єкт права інтелектуальної власності, якщо його правомірно було введено в обіг правовласником шляхом першого продажу. Про це свідчить аналіз ч. 7 ст. 15

Закону України «Про авторське право та суміжні права» та ч. 6 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

8. Передання речі у користування відбувається одночасно одноразово за договором найму, тоді як право інтелектуальної власності може передаватися за декількома ліцензійними угодами одночасно без втрати споживчих якостей об'єкту права інтелектуальної власності з обмеженням по строку, способу використання, території, кількості примірників тощо.

9. Охорона права інтелектуальної власності в більшості випадків обмежується територією певної держави, де відбулася державна реєстрація (за деякими винятками, зокрема, добре відомі торговельні марки, торговельні марки, щодо яких здійснена міжнародна реєстрація). Тому відомі випадки «територіальної конкуренції» свідоцтв та патентів.

10. Результати творчої діяльності, що визнаються об'єктами права інтелектуальної власності, є різними за рівнем творчості, цілями створення, характером творчої діяльності і, як наслідок, за правовим режимом виникнення, використання та охорони. Перелік результатів творчої діяльності, що визнаються об'єктами права інтелектуальної власності, міститься у ЦК України [49, с.7].

Інтелектуальна власність – частина цивільного права, що включає чотири сфери прав: авторське право і суміжні права; промислову власність; права на засоби індивідуалізації суб'єктів цивільного обороту; права на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. В той же час, виходячи із тотожності форм та способів охорони прав, три останні групи іноді поєднують в одну – промислова власність. Промислова власність охоплює досить широке коло об'єктів, що знайшли застосування в міжнародному торговому обороті. Поняття «промислова власність» після прийняття Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 р. стало загальноживаним, універсальним у патентній практиці терміном, що ввійшов у побут міжнародних контактів [61, с.39].

Авторське право і суміжні права охороняють права автора твору, створеного в результаті творчої інтелектуальної праці. Вони стосуються особливих форм творчості, що мають відношення головним чином до засобів масових комунікацій – не тільки до друкованих публікацій, а й до радіо- та телепередач, прокату фільмів, комп'ютерних систем збереження та відтворення інформації.

Авторське право охороняє форму вираження ідей, а не самі ідеї. Як тільки ідеї втілюються в матеріальний носій, виникає правова охорона форми твору – розташування слів, нот, знаків. В об'єктивному змісті авторське право являє собою сукупність правових норм, що регулюють відносини з приводу створення і використання творів науки, літератури, мистецтва. У суб'єктивному змісті авторське право – це особисті немайнові та майнові права, що належать особам, які створили твори науки, літератури, мистецтва [47, с.112].

Права, які стосуються виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення, прийнято називати «суміжними правами», тобто правами в галузях, суміжних з авторським правом [11, с.52].

Таким чином, у цивільному праві і в цивільному законодавстві склалося два самостійних правових інститути – авторське право і патентне право або право промислової власності.

Творчий характер діяльності означає, що надання будь-якої технічної допомоги автору чи винахіднику – консультації, розрахунки, креслення, оформлення заявок – не носить творчого характеру і не підпадає під поняття «творчість», а такого роду допомога не може вважатися творчим співавторством. Не носять творчого характеру і тому не вважаються творчістю запозичення, використання чужого, хай навіть дуже позитивного досвіду, використання результату за ліцензією тощо [13, с.211].

Другою спільною рисою цих двох видів творчої діяльності є те, що вона має завершитися певним результатом, об'єктивованим у певну матеріальну форму або зафіксованим на певний матеріальний носій. Якщо ж творчий

пошук не завершився певним результатом, то немає й об'єкта правової охорони, тобто немає чого охороняти. Слід мати на увазі, що під правову охорону підпадає будь-який результат творчого пошуку, в тому числі й негативний, незалежно від його суспільної цінності [20, с.131].

Результати науково-технічної творчості мають бути реалізовані не просто в певній матеріальній формі (креслення, зразок, опис тощо), а й в установленому порядку визнані відповідним державним органом саме тим результатом, на досягнення якого був спрямований творчий пошук. Винахід має бути описаний у заявці чи відображений у кресленнях. Але для надання йому правової охорони цього мало – він має бути кваліфікований відповідним державним органом України саме як винахід. Без такого визнання і без державної реєстрації заявлена пропозиція не вважається винаходом і їй не надається правова охорона [14, с.14].

Результати творчої діяльності, які охороняються авторським правом, спеціальної кваліфікації і державної реєстрації не потребують. Для одержання правової охорони таких результатів творчої діяльності досить надання їм певної матеріальної форми (рукопис, ноти, інші описи цього результату, завершена скульптура чи рисунок) [47, с.113].

Що стосується авторського права, то ст. 3 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [29] проголошує, що дія цього Закону поширюється і на твори, вперше оприлюднені за межами України, але після цього протягом 30 днів оприлюднені на території України. Проте цю норму не слід розуміти так, що авторські права громадянина України захищаються і в тій країні, де твір уперше випущений у світ або знаходиться в будь-якій об'єктивній формі. Ця стаття лише проголошує норму, за якою авторські права громадянина України визнаються на території України і в тих випадках, коли твір випущений в світ уперше на території іноземної держави. Отже, зазначена стаття ніякою мірою не обмежує і не розширює територіального принципу дії авторського права.

Слід підкреслити, що здатність до творчості не співпадає із загальною цивільною дієздатністю. Відповідно до ст. 11 чинного Цивільного кодексу України [55] повна дієздатність громадян України настає з досягненням ними вісімнадцятирічного віку. У цьому віці вони мають право вчиняти будь-які правові дії. Проте для створення будь-якого твору літератури, мистецтва, винаходу, промислового зразка тощо досягнення цього віку не вимагається. Творити можна в будь-якому віці. Відомо немало прикладів, коли дітьми створювалися і створюються твори мистецтва, художньої літератури. Діти здатні здійснити досить цінні винаходи, створити технічні пристрої й устаткування.

Слід мати на увазі, що громадяни до досягнення ними вісімнадцятирічного віку можуть тільки творити, тобто їх дієздатність обмежується лише здатністю до творчості. У зв'язку зі створенням того чи іншого результату інтелектуальної діяльності у його творця виникають певні авторські права і пільги. Розпоряджатися цими правами і пільгами неповнолітні автори можуть тільки в межах, установлених Цивільним кодексом України.

Неповнолітні творці будь-яких творів літератури, мистецтва, об'єктів промислової власності наділяються такими ж правами, що і їхні повнолітні колеги. Вони мають право на авторство, на ім'я, на винагороду за використання їхніх творів чи об'єктів промислової власності та інші права і пільги [56, с.611].

Існують різні способи і методи обчислення винагороди за використання творів літератури, науки і мистецтва та об'єктів промислової власності. Власне кажучи, кожний вид творчості має свої особливості у визначенні розміру винагороди за використання їх результатів. Але в усіх випадках право на винагороду виникає на підставі використання результату творчої діяльності за договором. Якщо має місце недоговірне використання такого результату, то може йтися або про відшкодування збитків, заподіяних

неправомірним використанням, або про компенсацію за хоча й позадоговірне, але правомірне використання цього ж результату [20, с.137].

1.2. Нормативно-правова база інтелектуальної власності

Правовідносини у сфері інтелектуальної власності в Україні регулюються окремими положеннями Конституції України (ст. 41, 54), нормами Цивільного кодексу України (Книга IV «Право інтелектуальної власності»), Кримінального, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

В Україні діють 10 спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності. Це закони України: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», «Про авторське право і суміжні права», «Про захист економічної конкуренції», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограмм», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаних з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування».

Окремі норми, що стосуються інтелектуальної власності, містяться в багатьох інших законах України.

У випадку, коли необхідно врегулювати спори щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності між фізичними або юридичними особами України та іноземних держав, верховенство перед національними законами мають міжнародні договори, до яких приєдналася Україна. На сьогодні Україна є учасницею 18 багатосторонніх міжнародних договорів у цій сфері [18, с.49].

Основні норми інтелектуальної власності в системі українського законодавства визначено Конституцією, розробленими на її підставі

законами та іншими нормативно-правовими актами. Так, стаття 54 Конституції України передбачає, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. А відповідно до статті 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [36].

Тобто, поняття творчої діяльності значно ширше від поняття інтелектуальної діяльності, кількість результатів творчої діяльності значно більше об'єктів інтелектуальної власності.

Значним досягненням сучасного правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності є прийняття нового Цивільного кодексу України, більшість норм якого з інтелектуальної власності містяться в книзі четвертій «Право інтелектуальної власності». Книга IV ЦК України враховує сучасний стан економіки, національні традиції і звичаї, вона максимально наблизила систему охорони інтелектуальної власності до світових стандартів. Окрім того, ця книга містить загальні положення про право, основні норми авторського права, суміжних прав, права інтелектуальної власності на наукове відкриття, винахід, корисну модель, промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію, компонування інтегральної мікросхеми, сорт рослин, породу тварин, а також торгову марку (знак для товарів і послуг), географічну вказівку і комерційну таємницю

Для сучасної концепції українського цивільного права характерним є те, що право інтелектуальної власності стосовно особи розглядається у 2 значеннях:

- 1) як елемент правосуб'єктності (правоздатності, статусу) особи;
- 2) як суб'єктивне право. Відповідно і тлумачиться зміст права інтелектуальної власності [56, с.619].

По-перше, йдеться про сукупність майнових та немайнових прав, які разом становлять «право інтелектуальної власності» як елемент статусу приватної особи. Саме так «зміст права інтелектуальної власності» визначений у ст.ст. 418, 423, 424, 425 ЦК.

Зокрема, ч. 2 ст. 418 ЦК розкриває зміст права інтелектуальної власності як елементу правосуб'єктності, вказуючи, що право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається ЦК та іншими законодавчими актами.

Законодавство України про інтелектуальну власність надзвичайно молоде, й його становлення продовжується одночасно зі становленням державності та формуванням правової держави. У процесі розбудови правової держави Україна надзвичайно важливою є роль цивільного законодавства, складовою частиною якого є законодавство про інтелектуальну власність. Вперше термін «інтелектуальна власність» було використано в Законі України «Про власність» від 7.02.1991 року.

Правові засади розвитку творчої діяльності людини і охорони її результатів закладені в Конституції України, яка проголосила свободу літературної, художньої і технічної творчості й захист інтелектуальної власності. У ст. 54 Конституції закріплено основний принцип охорони інтелектуальної власності - кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

У ст. 41 Конституції України закріплено, що кожен має право володіти, користуватись й розпоряджатись своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної і творчої діяльності.

Відносини у сфері інтелектуальної діяльності регулюються цілою низкою актів цивільного законодавства, центральне місце серед яких посідає Цивільний кодекс України, Книга четверта якого - «Право інтелектуальної

власності» - містить загальні й спеціальні норми. Глава 35 «Загальні положення про право інтелектуальної власності» стосується питань, що регулюються однаково стосовно будь-якого інтелектуального продукту, її призначення полягає у визначенні кола об'єктів і суб'єктів. Спеціальні правила щодо особливостей створення і використання певного об'єкта вміщені у главах 36-46 Книги четвертої Цивільного кодексу України, а також у Книзі п'ятій ЦК (глави 75, 76), в якій врегульовуються договірні відносини з приводу розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності [56, с.621].

Крім Цивільного кодексу, авторське і патентне право регулюються Кримінальним кодексом і Кодексом про адміністративні правопорушення, в яких передбачено відповідальність за порушення авторських прав і патентного права. Їх регламентація передбачена Цивільно-процесуальним кодексом, Господарським кодексом, Господарсько-процесуальним кодексом, Митним кодексом.

Авторське право розглядають як складову частину цивільного права, але воно, крім Цивільного кодексу, регулюється і спеціальним законом. Таким є Закон України від 23.12.1993 р. «Про авторське право і суміжні права» [29]. Він базується на міжнародних нормах використання творів, враховує сучасні тенденції правового регулювання традиційних і нових об'єктів авторського права. У Законі також передбачено охорону суміжних прав, тобто права тих, хто доносить до публіки створені авторами твори - виконавці, організації телемовлення й виробники фонограм.

Основою міжнародної системи інтелектуальної власності є угоди, які регулюють правовідносини у даній сфері. Україна приєдналася до низки договорів і продовжує роботу щодо приєднання до інших. Нижче наведений перелік Міжнародних договорів,

Договори про захист інтелектуальної власності:

- Бернська конвенція про захист літературних і художніх творів.

- Брюссельська конвенція про розповсюдження сигналів, що несуть програми через супутник.
  - Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм.
  - Мадридська угода про санкції за неправдиві та неправильні позначення походження виробів.
  - Найробський договір про охорону олімпійського символу.
  - Паризька конвенція про охорону промислової власності.
  - Договір про патентне право (РІТ).
  - Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення.
  - Договір про закони про торговельні марки.
  - Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних творів.
  - Вашингтонський договір про інтелектуальну власність стосовно інтегральних схем.
  - Договір ВОІВ про авторське право.
  - Договір ВОІВ про виконання і фонограми.
- Глобальні договори системи охорони:
- Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури.
  - Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків.
  - Лісабонська угода про захист зазначень місця походження виробів та їх міжнародної реєстрації.
  - Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків.
  - Договір про патентну кооперацію. Договори про класифікації:
  - Локарнська угода про утворення міжнародної класифікації промислових зразків.
  - Ніццька угода про міжнародну реєстрацію товарів і послуг для реєстрації знаків.
  - Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію.

- Віденська угода про утворення міжнародної класифікації зображувальних елементів [18, с.50].

Адмініструє ці договори Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі - ВОІВ), яка була заснована у 1967 р. на Дипломатичній конференції у Стокгольмі. У 1974 р. ВОІВ отримала статус однієї з 16-ти спеціалізованих організацій ООН. На сьогодні членами ВОІВ є 179 держав, у тому числі й Україна.

Головними завданнями ВОІВ є:

поліпшення взаєморозуміння і розвиток співробітництва між державами в інтересах їх взаємної користі на основі поваги до їх суверенітету і рівності;

заохочення творчої діяльності, сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі;

модернізація та підвищення ефективності адміністративної діяльності міжнародних угод, що створені у сфері охорони промислової власності, а також охорона літературних і художніх творів.

Контроль за виконанням Угод здійснюють керівні органи ВОІВ. Конвенція, що засновує ВОІВ, передбачає наявність чотирьох органів: Генеральної Асамблеї, Конференції, Координаційного комітету і Міжнародного бюро ВОІВ (секретаріату).

Генеральна Асамблея ВОІВ, членами якої є держави-члени ВОІВ за умови, що вони також є членами Асамблеї Паризького і (або) Бернського Союзів, а також Швейцарської Конфедерації - країни місця перебування ВОІВ, є верховним органом ВОІВ. На відміну від Генеральної Асамблеї, у Конференції беруть участь усі держави, що є членами ВОІВ. Членами Координаційного комітету є 72 країни, у тому числі Україна. Координаційний комітет - це виконавчий орган Генеральної Асамблеї і Конференції, що виконує консультативні функції.

Генеральна Асамблея і Конференція скликаються на чергові сесії кожні два роки, Координаційний комітет - щорічно. Виконавчим головою ВОІВ є Генеральний директор, що обирається Генеральною Асамблеєю на

шестирічний термін. Секретаріат ВОІВ має назву «Міжнародне бюро». Секретаріат знаходиться в Женеві (Швейцарія)[22, с.4].

1.3.Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності

У Конвенції, якою була заснована Всесвітня організація інтелектуальної власності (1967 р.) зазначається, що інтелектуальна власність об'єднує права, які стосуються:

- 1) літературних, художніх і наукових творів;
- 2) виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо - і телевізійних передач;
- 3) винаходів у всіх галузях людської діяльності;
- 4) наукових відкриттів;
- 5) промислових зразків;
- 6) товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень;
- 7) захисту від недобросовісної конкуренції;
- 8) всі інші права, стосуються інтелектуальної власності у виробничій, науковій, літературній і художній галузях.

Наведений перелік не є вичерпним, оскільки не можна назвати всі результати творчої діяльності людини, які з'являються у процесі розвитку людства [35, с.207].

У минулому і теперішньому століттях це пов'язано із стрімкими темпами розвитку технологій, біології, медицини, а також із розширенням уявлень людства про оточуючий світ завдяки вже отриманим технічним розробкам.

Головною ознакою об'єктів права інтелектуальної власності є те, що вони мають бути результатом інтелектуальної творчої діяльності. Належність об'єктів цивільних прав до об'єктів права інтелектуальної власності може бути встановлена ЦК України чи законом.

ЦК України, врахувавши у ст. 420 положення Конвенції, якою була заснована Всесвітня організація інтелектуальної власності, наводить такий перелік об'єктів права інтелектуальної власності, які набули правову охорону в Україні: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційна таємниця [55].

Слід звернути увагу на те, що вказана стаття не містить легального визначення терміна «об'єкт права інтелектуальної власності», закріплюючи лише перелік об'єктів.

Зазначений перелік об'єктів інтелектуальної власності не є вичерпним, поступово збільшується, уточнюється, конкретизується. У цьому процесі враховується і зміст поняття інтелектуальної власності, який вкладається в це поняття міжнародними конвенціями і угодами, наприклад вищезазваною Конвенцією 1967 року, яка використовує термін «інтелектуальна власність» у загальному розумінні, позначаючи всі права на результати творчої діяльності і ряд таких, що прирівнюються до них.

Кожен із названих об'єктів відрізняється своєю природою, походженням, між тим, їх можна поділити на групи, які об'єднують їх за методами законодавчого забезпечення правової охорони.

До першої групи законодавство України про авторське право і суміжні права відносить такі об'єкти із вищезазначених: літературні і художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання, фонограми, відеограми тощо.

Друга група об'єднує об'єкти права промислової власності, які охороняються патентним правом: винаходи, корисні моделі, промислові зразки.

До третьої групи належать засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, виробленої продукції, а саме: комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення.

Окрему групу об'єктів, які отримали назву нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності складають на сьогодні: відкриття, компонування інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин, породи тварин, комерційна таємниця тощо.

Зазначені групи об'єктів беруть свій початок з поділу творчої діяльності на духовну і науково-технічну і утворюють основні відносно самостійні інститути права інтелектуальної власності, які у сукупності складають узагальнююче поняття «інтелектуальна власність» [61, с.47].

Особливістю об'єктів права інтелектуальної власності є те, що вони мають бути результатом інтелектуальної творчої діяльності, тобто творчий характер результатів є обов'язковою ознакою об'єкта права інтелектуальної власності.

Твори, що складають групу об'єктів інтелектуальної власності, які охороняються авторським правом і суміжними правами, як завершені, так і незавершені, підлягають правовій охороні незалежно від їх оприлюднення чи неоприлюднення, від їх призначення, жанру, обсягу, мети. Правова охорона поширюється лише на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані утворі. Хоча зазначені об'єкти можуть бути результатами творчої праці, однак правова охорона їм не надається тому, що сучасні правові засоби не можуть забезпечити їм належну охорону. Як твір розглядається частина твору, яка може використовуватись самостійно, в тому числі і оригінальна його назва. їм теж надається правова охорона [1, с.42].

Специфікою об'єктів права промислової власності є те, що такі результати інтелектуальної творчої діяльності мають бути оригінальними, а саме - не повторювати уже відомі рішення чи досягнення; вони також мають

бути новими у масштабах, визначених законом. Об'єкти промислової власності визнаються такими лише після відповідної науково-технічної експертизи, тобто після їх відповідної кваліфікації.

Результат інтелектуальної творчої діяльності повинен бути придатним для втілення у певному матеріальному носіїві і повинен мати здатність бути відділеним від свого творця, оскільки інакше він не може бути використаний, а також має бути придатним для сприйняття і відтворення іншою особою.

Суб'єктами права інтелектуальної власності виступають творець об'єкта права інтелектуальної власності, а саме: автор, винахідник та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності [6].

Таким чином, суб'єкти права інтелектуальної власності поділяються на первинні і похідні. До первинних належать тільки творці - автори творів науки, літератури і мистецтва, виконавці, виробники фонограм і відеограм, автори програм мовлення, винахідники, автори промислових зразків, сортів рослин і пород тварин та інші. До похідних - усі інші особи - правонаступники, до яких право інтелектуальної власності переходить в силу закону чи на підставі договору.

Творцем об'єкту права інтелектуальної власності може бути тільки людина - громадянин України, громадянин зарубіжної країни, особа без громадянства. Первинні суб'єкти можуть бути творцями об'єктів інтелектуальної власності незалежно від віку і стану здоров'я, тобто авторами різного виду творів можуть бути як неповнолітні, так і малолітні діти, обмежено дієздатні і недієздатні. Здатність до творчості не має вікових меж чи обмежень у зв'язку з обмеженою дієздатністю чи недієздатністю творця.

Між тим, специфіка є в реалізації своїх прав такими категоріями творців. Так, наприклад, діти віком до 14 років (малолітні) можуть здійснювати свої особисті немайнові права інтелектуальної власності, проте майнові права за них здійснюють їх законні представники - батьки чи опікуни. Особи віком від 14 до 18 років (неповнолітні) мають право не тільки створювати твори, а

й самостійно здійснювати авторські права. Це ж правило поширюється і на права виконавців.

До похідних суб'єктів права інтелектуальної власності можуть належати будь-які особи - як фізичні, так і юридичні, які набувають цих прав за договором чи за законом. правонаступниками суб'єкта права інтелектуальної власності за законом можуть бути як фізичні, так і юридичні особи - при спадкуванні за законом. Первинний суб'єкт права інтелектуальної власності може передати свої майнові права будь-якій іншій особі за цивільно-правовим договором або заповітом [47, с.122].

Оцінка творчого внеску при створенні об'єкта інтелектуальної власності є важливою у встановленні кола творців (співавторів), оскільки як первинними, так і похідними суб'єктами права інтелектуальної власності можуть бути кілька осіб. За законом, якщо об'єкт створено творчою працею кількох осіб, то кожна з них є суб'єктом права інтелектуальної власності (співавтором). Право інтелектуальної власності може також перейти за спадкуванням до кількох осіб [52, с.163].

Особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, може використовуватися цей об'єкт на власний розсуд, з додержанням при цьому прав інших осіб. У свою чергу, використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, передбачених законом. У разі якщо право інтелектуальної власності належить кільком особам спільно, його реалізація здійснюється за договором або за спільною згодою між цими особами. Творчий характер створення об'єктів права інтелектуальної власності є загальноприйнятим [20, с.141].

Специфікою вирізняється використання об'єкта інтелектуальної власності, який створено у зв'язку з виконанням трудового обов'язку чи на замовлення: особисті немайнові права залишаються у творця, а майнові права

на об'єкт інтелектуальної власності належать творцеві та особі, з якою він перебуває у трудових відносинах, спільно, або замовнику, якщо інше не встановлено законом або договором [1, с.43].

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Система державної охорони та захисту права інтелектуальної власності

Державна система правової охорони інтелектуальної власності засвідчила низьку ефективність у розв'язанні ключових завдань і нездатність забезпечити розвиток сфери інтелектуальної власності як важливого елементу національної інноваційної системи та базису інноваційної економіки держави.

Недосконала та інертна на зміни система державного управління сферою правової охорони інтелектуальної власності призвела до відсутності істотного прогресу в адаптації нормативно-правової бази до сучасних економічних та політичних умов (боротьба з «патентним тролінгом», Інтернет-піратством, задоволення потреб ІТ-галузі, військовопромислового та агропромислового комплексів тощо) [2, с.181].

Концептуальні засади реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, які було затверджено 1 червня 2016 року розпорядженням Кабінету Міністрів України, наразі втілюються у життя. Державна служба інтелектуальної власності (далі – ДСІВ), яка до останнього була центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, який реалізував державну політику у сфері інтелектуальної власності, була ліквідована 19 травня 2017 року.

Тому сьогодні система організації державного управління сферою інтелектуальної власності має дворівневу структуру: Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності; державні заклади Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної

власності», Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав».

Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) – це єдиний в Україні державний заклад експертизи, який проводить експертизу заявок на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем, зазначення походження товарів, тощо) на відповідність умовам надання правової охорони, робить висновки експертизи за заявками, бере участь у підготовці до державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та офіційної публікації відомостей про них, забезпечує ведення відповідних державних реєстрів, є центром міжнародного обміну виданнями [30, с.70].

Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (далі – ДО «УААСП») була створена для забезпечення здійснення державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Сьогодні ДО «УААСП» відповідно до статуту здійснює управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права.

При цьому, процедури експертизи об'єктів інтелектуальної власності, державної реєстрації прав інтелектуальної власності, видачі охоронних документів (патентів, свідоцтв), ведення державних реєстрів, реєстрації договорів про передачу (ліцензування) прав інтелектуальної власності, інформаційна, видавнича діяльність, а також діяльність з узагальнення практики застосування законодавства, забезпечуються Укрпатентом [30, с.71].

До структури Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України входить департамент інтелектуальної власності.

Основними завданнями департаменту є:

- забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності;

- узагальнення та аналіз досвіду зарубіжних країн, розроблення та внесення пропозиції щодо вдосконалення та гармонізації національного законодавства з нормами міжнародних договорів, учасницею яких є або має намір бути Україна;
- забезпечення здійснення міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності з відповідними органами інших держав та представництва і участі України в діяльності міжнародних (зокрема Всесвітньої організації інтелектуальної власності), європейських та інших регіональних організацій у сфері інтелектуальної власності;
- координація співробітництва з ЄС та державами-членами у сфері інтелектуальної власності, зокрема, стосовно взятих Україною зобов'язань згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та забезпечення виконання зобов'язань у сфері інтелектуальної власності, узятих Україною в рамках членства у Світовій організації торгівлі;
- організація проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ) та видачі патентів/свідоцтв на ОПІВ, визначення уповноважених закладів для проведення експертизи заявок на ОПІВ та доручення їм проведення такої експертизи;
- забезпечення здійснення державної реєстрації ОПІВ, проведення реєстрації договорів про передачу прав на ОПІВ та ліцензійних договорів, надання адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності, ведення державних реєстрів ОПІВ, організація видання офіційних бюлетенів з питань інтелектуальної власності;
- забезпечення відтворювачів, імпортерів та експортерів примірників, що містять об'єкти права інтелектуальної власності і суміжних прав, контрольними марками та ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок;
- організація взаємодії органів виконавчої влади з питань легалізації неліцензійних примірників комп'ютерних програм в органах виконавчої влади;

- забезпечення ведення обліку організацій колективного управління (далі – ОКУ), які діють згідно зі свідоцтвами, до моменту втрати чинності цих свідоцтв, та забезпечення ведення реєстрації та акредитації ОКУ, надання їм методичної допомоги та здійснення нагляду за їх діяльністю;
- організація розробки мінімальних ставок, а також тимчасових тарифів винагороди (відрахувань) за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав;
- здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форми власності вимог Законів України «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» і «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»;
- здійснення організаційного, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення діяльності Апеляційної палати (що розглядає заперечення проти рішень Мінекономрозвитку та заяви про визнання знаків добре відомими в Україні), Комісії щодо погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг, Атестаційної комісії та Апеляційної комісії (що розглядають заяви кандидатів у патентні повірені та скарги на дії патентних повірених) [46, с.7].

Ефективність державного управління в реалізації поставлених стратегічних завдань залежить не лише від обґрунтованості їх визначення та якісного розрахунку, а й від створення дієвої системи органів управління. Саме органи управління є провідниками, фактичними виконавцями державної політики в певній сфері. Від розподілу повноважень між ними та організації їхньої діяльності залежать результати здійснення державного управління в певній сфері суспільних відносин, у тому числі у сфері інтелектуальної власності.

Основою побудови інноваційної економіки, заснованої на знаннях, є визнання інтелектуальної власності товаром та забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності. Як відомо, у США інтелектуальні індустрії створюють 34,3 % ВВП, у країнах ЄС – 39 % ВВП, тоді як у структурі економіки України домінує сировинна продукція та продукція обробки з низькою часткою доданої вартості [3, с.66].

Ефективна державна система правової охорони інтелектуальної власності є одним із ключових факторів зростання інвестиційної привабливості країни, а отже, державна політика у сфері інтелектуальної власності безпосередньо пов'язана із економічною політикою країни. Економічне прогнозування, визначення пріоритетних сфер і галузей, залучення інвестицій, формування економічної стратегії та її реалізація є сферою відповідальності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [10, с.170].

При формуванні державної політики у сфері інтелектуальної власності необхідно враховувати світовий досвід та переймати найкращі практики організації. Так, поширеною світовою практикою при побудові системи управління інтелектуальною власністю є підпорядкування організації, що здійснює надання правової охорони об'єктам права інтелектуальної власності, профільному міністерству, яке відповідає за розвиток економіки, торгівлі та промисловості. Така система застосовується у переважній більшості розвинених країн з інноваційною економікою.

2.2. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності

Відповідно до статті 51 Угоди про партнерство та співробітництво (далі – УПС) між Україною і Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) та їх державами-членами від 16 червня 1994 р. Україна взяла на себе зобов'язання вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність із законодавством Європейського Союзу у визначених сферах. До таких сфер належить інтелектуальна власність, зокрема.

Першим документом, який заклав правові засади гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу ще до набуття чинності УПС, стала Тимчасова угода між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) про торгівлю та торговельне співробітництво, підписана 1 червня 1995 року у Брюсселі. Вона набула чинності 1 лютого 1996 року і лише в травні 1998-го замінена УПС.

Тимчасова угода передбачала різні способи гармонізації законодавства України з правом ЄС у галузях конкуренції (ст. 17) та захисту права на інтелектуальну власність (ст. 18, Додаток III).

Зокрема, ст. 18 та Додаток III до Тимчасової угоди містили чіткі за змістом та термінами виконання зобов'язання для України в галузі гармонізації законодавства, згідно з якими до кінця п'ятого року після набуття чинності Угодою наша держава мала забезпечити такий самий рівень захисту прав на інтелектуальну власність, як і в Співтоваристві, на засадах, визначених актами ЄС (зокрема, зазначеними в Додатку III), із запровадженням ефективних засобів забезпечення дотримання таких прав [26, .175].

Перелічені в Додатку III директиви та регламенти ЄС, що регулювали захист прав на інтелектуальну власність на рівні організації, стосувалися, зокрема, зближення законодавства держав - членів Євросоюзу щодо торговельних марок, захисту топографічних назв, напівпровідникової продукції, захисту комп'ютерних програм, створення сертифікатів із додаткового захисту медичної продукції, захисту географічних показників і

визначників походження сільськогосподарської продукції та продуктів споживання; координації деяких правил щодо авторських прав та прав авторства на супутникове мовлення й кабельну ретрансляцію; гармонізації термінів захисту авторських і суміжних прав, прав на орендну плату та кредитування, а також деяких суміжних прав у галузі інтелектуальної власності [57, с.32].

Відповідно однією з форм гармонізації у сфері захисту прав на інтелектуальну власність Тимчасова угода також визначила ухвалення національних правових актів, які тією чи іншою мірою брали б до уваги положення вторинного права ЄС. Тобто, перелічені в документі нормативні акти Євросоюзу могли бути використані Україною в процесі гармонізації її законодавства з правом ЄС для створення правового режиму у сфері захисту прав на інтелектуальну власність, аналогічного тому, який існував у межах організації.

Після набуття чинності УПС процес гармонізації українського законодавства з правом Євросоюзу набув не тільки чітких правових засад, а й різноманітніших форм. Окрім приєднання до міжнародних угод, УПС визначила правові засади для здійснення гармонізації шляхом ухвалення внутрішніх правил, приведених у відповідність до норм права Євросоюзу (статті 50, 51, 60, 61, 63, 68, 71, 75, 76, 77) [35, с.208].

В УПС практично не йшлося про терміни здійснення гармонізації. Єдиним винятком уважалася сфера захисту прав на інтелектуальну власність, в якій Україна протягом п'яти років мала виконати зобов'язання, взяті на себе відповідно до Угоди [33, с.18].

Як свідчить аналіз положень УПС та інших документів, що стосуються гармонізації, майже всі вони належать до категорії так званого м'якого права, тобто окреслюють переважно наміри, а не чіткі зобов'язання сторін. Цей чинник узалежнив просування гармонізації законодавства від заінтересованості сторін, що, в свою чергу, надало їхнім діям політичного забарвлення.

Отже, головним недоліком гармонізації законодавства України з правом ЄС на основі УПС виявилася відсутність нагляду за цим процесом із боку компетентних українських установ та Європейського Союзу. Крім того, гармонізацію законодавства не було пов'язано з процесом здійснення внутрішніх реформ у нашій державі.

Парафована Україною та ЄС Угода про асоціацію (далі - УА) (30 березня 2012 року) стала вагомим кроком у процесі поглиблення співпраці сторін, адже документ відводить першорядну роль гармонізації законодавства України з правом Союзу (тільки у Преамбулі УА термін «зближення законодавства» згадується п'ять разів). Зокрема, згідно з текстом Преамбули зближення законодавства пов'язується із процесом реформ в Україні, чим, відповідно, заохочуються економічна інтеграція та поглиблення політичної асоціації сторін. А загалом гармонізація законодавства охоплює практично всі сфери співпраці України з ЄС. Вона має ширшу мету, ніж здійснення економічної інтеграції, адже передбачає реформування економіки та правової системи нашої держави [57, с.33].

В Угоді про асоціацію, як і в інших міжнародних угодах ЄС, не міститься визначення поняття «гармонізація». Угода лише оперує традиційними для права Євросоюзу термінами, як «зближення» (Преамбула, статті 1, 59, 84, 337, 358, 375, 405, 417, 428, 474 і т. д.), «законодавче зближення» (статті 149, 152), «регуляторне зближення» (статті 64, 114, 124, 133, 322), «гармонізація» (статті 359, 404), «адаптація» (стаття 138), «визнання міжнародних принципів і стандартів» (статті 291, 346, 378, 385), «взаємне визнання правил» (статті 70, 83, 106, 140), «транспозиція» (статті 56, 65, 96) тощо. Як і в разі з установчими договорами ЄС, це означає, що в Угоді йдеться про різні способи реалізації одного й того самого процесу, головною метою якого є створення однакових правових умов для суб'єктів співробітництва України та ЄС [54, с.83].

Угода про асоціацію приділяє особливу увагу гармонізації не тільки чинного, а й майбутнього законодавства України з правом ЄС, розглядаючи

цей процес як важливу умову зміцнення економічних зв'язків між сторонами; поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС; завершення переходу країни до функціонування ринкової економіки (ст. 1).

Положення УА щодо гармонізації мають рамковий характер, а їх реалізація потребує ухвалення відповідних нормативних актів, створення необхідних інституційних механізмів та здійснення певних дій і на міжнародному рівні взаємовідносин сторін, і в правопорядках України та Союзу.

Серед основних сфер, в яких гармонізація здійснюється шляхом приєднання до міжнародних зобов'язань у певній галузі, УА визначає захист права на інтелектуальну власність, зокрема [9, с.424].

Відповідно до положень статей 161, 221, 228 УА у сфері захисту прав на інтелектуальну власність сторони мають діяти на основі норм низки міжнародних конвенцій. Серед них, зокрема, статті 1–22 Міжнародної конвенції про охорону прав акторів-виконавців, виробників фонограм і органів радіомовлення (Рим, 1961 рік); статті 1–18 Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів (Берн, 1886 рік; переглянуто 1979 року); ст. 1–14 Угоди ВОІВ (Всесвітня організація інтелектуальної власності) щодо авторських прав 1996 року; ст. 1–23 Угоди ВОІВ щодо виконання і фонограм 1996 року; Конвенція щодо біологічного різноманіття 1992 року; Міжнародна конвенція про захист нових сортів рослин 1961 року (переглянута у 1972, 1978 та 1991 роках) тощо [18, с.51].

Більшого поширення у відносинах між Україною та Європейським Союзом набув інший спосіб гармонізації – прийняття національних правових актів, положення яких мають відповідати нормам права ЄС. Правові засади для здійснення такої гармонізації визначені і в УА, і в українському законодавстві. Однією із сфер гармонізації законодавства України з правом Євросоюзу є захист прав на інтелектуальну власність [31, с.164].

Ще одним способом гармонізації, передбаченим Угодою про асоціацію, є взаємне визнання сторонами правил іншої сторони. На відміну від

європейських угод про асоціацію УПС узагалі не передбачала можливості застосування такого механізму. В УА цей спосіб гармонізації передбачено для процедур сертифікації продукції, визнання кваліфікацій, електронної комерції (статті 70, 106, 140) [2, с.211].

УА передбачає надання технічної допомоги з боку ЄС для реалізації втілення заходів із гармонізації законодавства України з правом Союзу. Така допомога має передбачати обмін експертами, завчасне надання інформації про законодавство Євросоюзу, організацію семінарів, професійну підготовку, допомогу у здійсненні перекладів законодавства ЄС, що регулює діяльність у відповідних секторах, розробку необхідних документів (статті 81, 82, 153 тощо). Однак передбачений в УА обсяг гармонізації законодавства також потребує значної фінансової допомоги з боку ЄС, адже економічний стан України не дасть їй змоги вчасно виконати всі зобов'язання, закріплені в Угоді. Зазвичай, положення про надання підтримки у процесі гармонізації законодавства певної держави із правом ЄС є обов'язковими для Союзу, хоча наявні документи, як правило, не містять чітких термінів їх виконання. Це може певною мірою вплинути на реалізацію таких зобов'язань із боку Євросоюзу й у випадку України [32, с.78].

Складовою механізму гармонізації законодавства може стати передбачене УА заохочення участі України в європейських організаціях зі стандартизації (ст. 55). Зокрема, для сертифікації продукції на відповідність до гармонізованих стандартів на рівні Союзу діють такі органи, як Європейський комітет зі стандартизації (the European Committee for Standardization – CEN), Європейський комітет із електротехнічної стандартизації (the European Committee for Electrotechnical Standardization – CENELEC) та Європейський інститут телекомунікаційної стандартизації (the European Telecommunications Standards Institute – ETSI). Продукція, що пройшла сертифікацію в цих органах, отримує спеціальне маркування – комбінацію літер CE, – це означає, що така продукція може реалізуватися на території усіх держав-членів [2, с.301].

Здійснюючи гармонізацію, Україна зобов'язана враховувати, що цей процес має переважно односторонній характер, бо не передбачає здійснення взаємних кроків сторін з узгодження їхніх правових норм, а стосується тільки змін в українському законодавстві для його гармонізації з нормами права Євросоюзу. Фактично Україна жодним чином не може впливати на процес нормоутворення в системі ЄС, виступаючи лише в ролі дестинатора (адресата визнання) правових приписів організації [31, с.169].

Характеризуючи особливості гармонізації в галузі охорони прав на інтелектуальну власність шляхом приєднання до міжнародних угод, слід зауважити, що вибір такого способу гармонізації у цій сфері є закономірним і зумовленим самою природою відносин з охорони інтелектуальної власності. Оскільки така охорона здійснюється в межах територій окремих держав, питання, пов'язані із забезпеченням захисту прав на інтелектуальну власність, регулюються переважно шляхом укладання міждержавних угод.

Формально Україна вже виконала попередні зобов'язання, що випливали з положень ст. 50.2 УПС, приєднавшись до всіх багатосторонніх конвенцій про права на інтелектуальну власність, зазначених у п. 1 Додатку III. Відповідні законодавчі акти було ухвалено протягом 1995—2001 років.

Зміни та доповнення у сфері захисту прав інтелектуальної власності було внесено до низки законодавчих актів України. Зокрема, Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 року визначено кримінальну відповідальність за порушення прав на інтелектуальну власність, що відповідає вимогам TRIPS (the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 року) [53]. У лютому 2006 року до Кримінального Кодексу України (далі – КК) було внесено зміни, згідно з якими значно посилилася відповідальність за злочини, що порушують права на інтелектуальну власність. Так, до ст. 177 КК «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію» внесено зміни згідно із

Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності» від 9 вересня 2006 року та Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності стосовно виконання вимог, пов'язаних із вступом України до СОТ» від 31 травня 2007 року [43,с.802].

Було змінено й деякі положення Кодексу України про адміністративні правопорушення [34], який доповнили ст. 512 «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» (згідно із Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу» від 7 лютого 1997 року) та ст. 1563 «Порушення встановлених законодавством вимог щодо заборони реклами та спонсорства тютюнових виробів» (відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів» від 22 вересня 2011 року). Господарський процесуальний кодекс України було доповнено розділом V-1 «Запобіжні заходи» (згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності» від 22 травня 2003 року), у якому визначено перелік запобіжних заходів у правовідносинах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності [2, с.302].

Окрім того, 13 березня 2012 року прийнято Митний кодекс України, ст. 397—403 якого містять положення про захист інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України [44].

РОЗДІЛ 3.ПРОБЛЕМИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1.Проблеми зниження реєстрацій прав інтелектуальної власності

Основною причиною наявних проблем щодо неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності є суспільна необізнаність у питаннях розуміння суті та порядку правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності.

До основних напрямів просвітницької діяльності варто віднести:

- роз'яснення порядку правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності (фонограм, відеограм тощо);
- інформування населення з питань способів захисту порушених чи невизнаних прав;
- порядок повідомлення про виявлені правопорушення щодо об'єктів інтелектуальної власності [5, с.67].

Становлення України на шлях євроінтеграції дало початок реалізації низки процесів з удосконалення та форматування вітчизняного законодавства. Не стала винятком і сфера права інтелектуальної власності, яка за результатами підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є найбільш пріоритетним напрямом реформування внутрішньополітичних процесів.

Крім того, імплементація положень директив надасть розширені можливості щодо здійснення правової регламентації тих об'єктів права інтелектуальної власності, правовий режим яких не закріплено на законодавчому рівні. З огляду на вищезазначене, інтерес становить Директива ЄС 2012/28/ EU on certain permitted uses of orphan works [24] (далі – Директива), яка регулює статус і порядок використання так званих сирітських творів із невідомим авторством або коли невідома особа, якій належить авторське право на твір. Ця проблема набула своєї гостроти саме за сучасних умов технологічного розвитку [9, с.425].

Стосовно проблем права інтелектуальної власності не тільки у розрізі євроінтеграції, а й загалом, можна констатувати, що існування проблеми «патентного тролінгу» – явища, яке за своєю природою хоч і не передбачає здійснення неправомірних дій, але спричиняє значні незручності фінансового

характеру для законного правовласника об'єкта права інтелектуальної власності. Найбільшого поширення таке явище набуло у сфері реєстрації та використання виключних майнових прав на промислові зразки. Враховуючи простоту процедури реєстрації виключних майнових прав на зазначений об'єкт, недобросовісний правовласник може здійснювати справляння винагороди з особи, яка є розробником або винахідником об'єкта інтелектуальної власності, за використання останнього.

Сьогодні існує два юрисдикційні способи захисту прав на промисловий зразок. Перший – превентивний. Передбачає своєчасну реєстрацію прав на такий об'єкт особою, яка має безпосереднє відношення до його створення. Другий – характерний для випадків порушення так званого «незарєєстрованого права». Ситуація, коли в особи є всі підстави для реєстрації (наявність технічних умов, розроблювальні документи тощо), однак вона користується таким об'єктом без здійснення останньої. Реалізація такого способу здійснюється шляхом звернення до суду у порядку позовного провадження. Для законного правовласника перший спосіб виключає можливість застосування патентного тролінгу. Однак у разі використання другого способу має місце порушення права на реєстрацію, відновлення якого передбачає значні часові затрати для позивачів такої категорії справ [16, с.109].

Зазначена проблематика знаходить своє вирішення у Стратегії, де досить слушною є пропозиція щодо вдосконалення методичного забезпечення експертизи заявок на об'єкти промислової власності. Для удосконалення такої експертизи необхідно встановити для процедури реєстрації прав на промислові зразки обов'язкову вимогу проходження заявок через кваліфікаційну експертизу. Такий підхід значно ускладнить процедуру реєстрації, оскільки, окрім формального опису, для реєстрації прав додатково буде вимагатися відповідність трьом критеріям: 1) новизні; 2) умовам промисловоздатності (наявність технічних умов тощо); 3) промисловій придатності [35, с.209].

Добросовісним набувачам прав на промислові зразки подання документів на відповідність умовам промисловоздатності не завдасть жодних незручностей, а для недобросовісних це буде значна перепона у реєстрації прав на такі об'єкти. Зазначений підхід допоможе повністю позбутися явища патентного тролінга.

3.2. Проблема піратства в Україні

У XXI столітті з розвитком технологій зберігання, швидкого відтворення та розповсюдження інформації, зокрема, об'єктів авторського права, досить гостро постає питання щодо вироблення ефективних заходів забезпечення належного захисту цих об'єктів від контрафакції. Належне забезпечення ефективної правової охорони результатів інтелектуальної діяльності від неправомірного використання дедалі більше стають предметом наукових досліджень.

Так, щорічний обіг контрафактної продукції обчислюється мільйонами доларів, не дивлячись на всі спроби викоринити піратство. Відповідно до інформації Торгової палати США, більше ніж на \$ 650 000 000 000 піратської та контрафактної продукції хлинули на світовий ринок у 2015 році [3, с.67].

У наш час інформація перетворюється на найдорожчий ресурс. Перенесення зростаючої кількості літературних творів, фільмів, комп'ютерних програм у цифрове середовище породжує реальну загрозу зміни та фальсифікації цих творів, створення дешевих і високоякісних копій, їх широкого розповсюдження з порушенням авторських прав.

На сьогодні, коли комп'ютер та вихід в Інтернет є майже у кожного українця, широкого поширення набуло таке поняття як «піратство».

Термін «піратство» був вперше використаний у 1603 році, пізніше у 1879 році англійським поетом Альфредом Теннісоном у передмові до його поеми «Історія кохання» («The Lover' – Tale»), де поет скаржився на розповсюджені випадки незаконного використання окремих фрагментів його

твору. Приблизно в той самий час цей термін знайшов своє закріплення в офіційних документах [31, с.174].

Загалом, піратство – це дії, що спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, які належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди [48, с.586].

Піратство завдає величезних збитків суб'єктам відносин інтелектуальної власності, а саме:

- авторам, які не отримують винагороди за свою творчу інтелектуальну діяльність;
- видавцям, виробникам, які здійснюють значні витрати на виготовлення відповідної продукції та не мають можливості відшкодувати збитки;
- реалізаторам, які потерпають від недобросовісної конкуренції;
- споживачам, які купують продукцію нижчої якості та втрачають можливість доступу до інтелектуальних продуктів внаслідок втрати зацікавленості авторів у її створенні;
- державі, яка втрачає бюджетні надходження внаслідок скорочення податкових платежів [43, с.803].

Піратство має глибинний характер, його неможливо побороти в окремій країні. Але світова спільнота і кожна окрема країна намагаються розробити дієвий механізм спрощеного та прискореного захисту авторського права.

Рівень піратства в Україні скорочується вкрай повільно. У 2012-2013 роках – лише на один процентний пункт за рік. «За останніми даними дослідницької компанії IDC, рівень використання неліцензійного програмного забезпечення в Україні сягає 83 %. Для порівняння, у країнах Центральної та Східної Європи цей показник у середньому становить 68 %», – повідомляє керівник департаменту із захисту прав інтелектуальної власності компанії «Майкрософт Україна» Нікола Мирчич [52, с.163].

Ця проблема стає дедалі актуальнішою у зв'язку з відсутністю в Україні чіткої нормативно-правової бази захисту інтелектуальної власності. Закон України «Про авторське право і суміжні права» був прийнятий у 1993 р. Передбачені цим Законом норми, які встановлюють способи захисту немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, потребують удосконалення шляхом внесення відповідних змін, з урахуванням особливостей використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав у мережі Інтернет.

Вітчизняне законодавство, справді, не таке суворе, щоб за рентабельності, яка перевищує 100 %, змусити нелегалів згортати свою діяльність. Приміром, для порушення кримінальної справи працівникам правоохоронних органів необхідно довести заподіяння збитків у розмірі 6050 грн. Адміністративні штрафи за порушення авторських прав не перевищують 3,4 тис. грн., – щоб компенсувати втрату такої суми, досить продати близько сотні контрафактних дисків [50, с.88].

За слушним зауваженням О.О.Дудорова, у зв'язку зі складністю реалізації на практиці вищезазначених механізмів, під час правозастосовної діяльності найчастіше підраховується вартість реалізованого контрафакту, помножена на ринкову вартість ліцензійної одиниці продукції, адже вважається, що шкода, яка є наслідком розповсюдження такої продукції, полягає у заміщенні оригінального примірника піратським, що і є причиною недотримання прибутку творцем [23, с.61].

Так, у кримінальному провадженні з обвинувачення ОСОБИ_2 у вчиненні злочину, передбаченого ч.ч. 1, 2 ст.176 Кримінального кодексу України, що розглядалося Октябрським районним судом м.Полтава у 2015 році встановлено, що «...ОСОБА_2 незаконно розповсюдив операційні системи «Windows 7 home basic», «Windows 7 home premium», «Windows 7 professional» та «Windows 7 ultimate», вартістю 6272,09 гривень кожна, та прикладну програму «Microsoft Office 2013 Professional Russian» вартістю 10016,75 гривень, права на відтворення та розповсюдження яких належить

корпорації «Microsoft» (США), чим завдав збитків корпорації «Microsoft» на загальну суму 35105,11 гривень [25]. Таким чином, визначення розміру шкоди здійснено шляхом множення вартості програмного забезпечення на кількість контрафактних примірників.

Україна ніколи системно не вела боротьбу з піратством. Все, що робилося, – це вибіркові речі. Але в останні кілька років ситуація суттєво погіршилася, і рівень піратства залишається надзвичайно високим.

Соціальну природу захисту авторського права потрібно розглядати не тільки в нормативно-правовому аспекті як сукупність норм, а й як соціально-правове явище. Охорона права інтелектуальної власності вимагає створення соціальної антикриміногенної ситуації в суспільстві, коли б вчинення злочинів викликало адекватне реагування, відновлення правового порядку та порушених прав, попередження злочинів як з боку винних, так і з боку осіб, які б в умовах безкарності вдалися до вчинення злочину [21, с.39].

Аналіз вітчизняних статистичних даних роблять прогнозованим зростання кількості порушень у сфері прав інтелектуальної власності у періоди сталого розвитку економічних відносин. Так, згідно даних Державної судової адміністрації України щодо стану розгляду кримінальних правопорушень, які містять склад злочину, передбаченого ст.176 КК, встановлено, що кількість справ вказаної категорії, які розглядаються судом, після суттєвого спаду поступово зростає. Якщо упродовж 2015 року в провадженні судів України перебувало 268 кримінальних проваджень та кількість злочинів вказаної категорії поступово знижувалось: 174 (2016), 86 (2017), то з 2018 року кількість злочинів почало зростати: 93 провадження, що дає прогнозовану перспективу лр їх зростання у майбутньому (додаток А).

На даний момент в Україні працюють декілька сертифікованих організацій колективного управління. Проте, жоден ліцензійний платіж не доходить до законних правовласників. Закриття шахрайських організацій та сертифікація легітимних сприятимуть розбудові чіткої і прозорої системи.

Прийняття відповідного законодавства забезпечить зрозумілі, передбачувані процедури авторизації і розподілу роялті. Широкий обіг підробленої продукції (особливо ліків та хімікатів) становить серйозну загрозу здоров'ю людей, навколишньому середовищу та загальному іміджу країни [2, с.319].

Природньо, інститут авторського права не може позитивно функціонувати без належного правового регулювання та відповідальності за порушення цих прав. Від того, як буде захищене цивільно-правовими, адміністративними і кримінально-правовими засобами авторське право в Україні, певною мірою можна говорити про дотримання в нашій державі конституційних прав громадян у сфері інтелектуальної власності та їх правовий захист, а також виконання міжнародних зобов'язань України перед світовою спільнотою.

3.3. Проблема обмеженості населення в питанні значення захисту прав інтелектуальної власності

Питання поширення знань про інтелектуальну власність є актуальними для України, що пов'язано з існуючою ситуацією стосовно захисту та дотримання прав інтелектуальної власності і проблемами, які інколи виникають унаслідок ще недостатнього рівня знань і низького рівня культури за цим напрямом у суспільстві. Серед них – не завжди ефективне застосування механізмів охорони, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності; досить високий рівень контрафакції та піратства, у тому числі широке використання неліцензійних комп'ютерних програм; значна кількість випадків недобросовісної конкуренції із залученням прав інтелектуальної власності; не завжди добросовісна подача заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності; недостатнє освоєння об'єктів інтелектуальної власності, особливо впровадження винаходів у межах інноваційного процесу; низька активність ділових кіл щодо залучення існуючого в країні потенціалу інтелектуальної власності тощо.

Діяльність із навчання і розповсюдження знань у сфері інтелектуальної власності організується та реалізується державою через Міністерство освіти і науки України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України згідно з наданими їм повноваженнями. Ця діяльність спрямована на активізацію осмислення українським суспільством необхідності законного застосування прав інтелектуальної власності. Саме правильне застосування таких прав забезпечить розвиток економіки, буде достойно стимулювати творчу активність та інноваційний процес на благо всієї країни.

Ця діяльність орієнтована на формування необхідного рівня знань і виховання поваги до інтелектуальної праці та її результатів, які втілені в інтелектуальній власності, а також на інформування суспільства про можливі збитки та існуючі загрози для добробуту та здоров'я людей, які таять у себе контрафактні та піратські товари [37, с.187].

Для сприяння співпраці в сфері інтелектуальної власності з промисловістю і підприємництвом, з академічним та університетським середовищем, науково-дослідними установами, засобами масової інформації, громадськими організаціями постійно організовуються просвітницькі заходи, радіо- та телепередачі задля підвищення рівня обізнаності різних категорій населення з питань інтелектуальної власності, формування інтелектуального потенціалу країни. З цією метою проводяться заходи, спрямовані на підвищення винахідницької активності, популяризацію прав інтелектуальної власності серед молоді, підвищення зацікавленості молоді в отриманні знань у сфері інтелектуальної власності, визначення перспектив розвитку сфери в цілому, освоєння сучасних інформаційних технологій тощо [18, с.52].

Важливим аспектом підвищення обізнаності молоді у сфері інтелектуальної власності стало проведення Літньої школи «Україна-ВОІВ» для молодих фахівців і студентів на базі Національного університету «Одеська юридична академія», що вже вважається традиційним міжнародним заходом [50, с.93].

Ефективним засобом обміну досвідом і поширення знань у сфері інтелектуальної власності стало проведення конференцій, у тому числі і міжнародних, науково-практичних семінарів, семінарів-тренінгів, лекцій, виставок, круглих столів, нарад. Фахівці державної системи правової охорони інтелектуальної власності щорічно беруть активну участь у семінарах, конференціях, робочих зустрічах та інших заходах, які проводяться іншими організаціями в Україні.

Значну роль у цьому процесі відіграють і державні інспектори з питань інтелектуальної власності, які проводять просвітницьку роботу в регіонах України. Вони постійно взаємодіють із засобами масової інформації: публікують статті в регіональних газетах і журналах, виступають на місцевих телеканалах, публікують інформацію на сайтах облдержадміністрацій та міських рад; проводять навчально методичну роботу для працівників правоохоронних органів і прокуратури.

Завдяки активній діяльності з просування інтелектуальної власності в Україні все більше поглиблюється процес осмислення місця і ролі інтелектуальної власності як ціннісного ресурсу та міцного інструменту розвитку творчої активності та інновацій. Поступове зростання рівня культури в сфері інтелектуальної власності потребує, за прикладом провідних країн світу, впровадження новітніх освітніх заходів із питань інтелектуальної власності в національну систему освіти на всіх її рівнях. Це передбачає більш активне залучення до цього процесу Міністерства освіти і науки України [33, с.21].

У той же час, в умовах інформатизації суспільства, масового розповсюдження Інтернет і вітчизняних досягнень у сфері інформаційних технологій, все більш актуальним виявляється необхідність максимального використання можливостей сучасної техніки з розповсюдження інформації та здійснення консалтингових послуг у режимі он-лайн. Поряд із значними успіхами щодо безкоштовного доступу в режимі он-лайн до інформації про заявки та охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності,

впровадження системи використання цифрового підпису, залишаються ще реальні можливості інформаційних і комунікаційних технологій, які можуть бути реалізовані на законодавчому рівні на благо нинішніх і потенційних українських та іноземних користувачів Національної системи інтелектуальної власності: електронна подача заявок на об'єкти інтелектуальної власності, електронний документообіг тощо [50, с.96].

Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності здійснюється з Європейською Комісією у форматі робіт, спрямованих на інтеграцію України до ЄС. З 2006 року відбувається постійний Діалог з питань захисту прав інтелектуальної власності між Європейською Комісією та Україною для вирішення питань у сфері інтелектуальної власності, які становлять взаємний інтерес сторін.

Важливим аспектом є технічне співробітництво з Європейською Комісією. Українська сторона має можливість використання різних інструментів зовнішньої технічної допомоги, таких як, наприклад, інструментів TAIEХ і Twinning. У 2010 році в Україні було успішно проведено семінар, організований із залученням інструменту TAIEХ, щодо актуальних питань у сфері захисту прав інтелектуальної власності для органів прокуратури. Крім того, Державна служба супроводжувала підготовку запиту Міністерства внутрішніх справ України з організації тренінгу для правоохоронних органів із залученням інструменту TAIEХ стосовно особливих видів порушень авторських і суміжних прав. Було підготовлено заявку на реалізацію в Україні проекту технічної допомоги ЄС Twinning «Посилення правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні», який передбачає проведення аналізу законодавства України у сфері інтелектуальної власності щодо його відповідності законодавству ЄС, проведення тренінгів та навчальних програм для фахівців державної системи правової охорони інтелектуальної власності, співробітників органів внутрішніх справ, працівників митної сфери

(Державна фіскальна служба України) та судової гілки (суддів, які розглядають справи з питань інтелектуальної власності) [50, с.99].

ВИСНОВКИ

В Україні сформована необхідна законодавча база, яка б забезпечувала реалізацію та гарантування додержання прав на результати творчої діяльності. Водночас складність розглядів спорів у сфері інтелектуальної власності, їх тривалість, відсутність подекуди єдиних судових підходів до

вирішення цієї категорії спорів – ці чинники негативно впливають на рівень правової захищеності суб'єктів інтелектуальної власності. Вирішення зазначених проблем захисту прав інтелектуальної власності є перспективним завданням вітчизняної правової системи та правозастосовної практики.

Реформування законодавства України триває, і це дає можливість сподіватися, що існуючі прогалини в системі нормативної охорони прав інтелектуальної власності та їх практичного захисту можна ефективно подолати.

Реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні передбачено шляхом запровадження дворівневої державної системи правової охорони сфери інтелектуальної власності шляхом створення Національного органу інтелектуальної власності України, який належить до сфери управління Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Нагальним питанням постає дотримання встановлених правових норм в галузі охорони та захисту інтелектуальної власності, підготовка кваліфікованих працівників, до компетенції яких належить вирішення спірних питань у зазначеній сфері.

Від розв'язання проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій й соціально-економічній системі.

Право інтелектуальної власності України у розрізі євроінтеграційних процесів піддається значному реформуванню. Однак детальний аналіз стану окремих інститутів цієї підгалузі дозволив виявити основний спектр проблем, який є значною перешкодою на шляху до успішного завершення виконання поставлених завдань для завершення процесів гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами.

До числа перших належать:

- 1) наявність недосконалої експертної процедури дослідження відповідності поданих заявок на реєстрацію виключних майнових прав на промислові зразки;
- 2) відсутність правової регламентації специфічних об'єктів авторського та суміжного права (сирітські твори);
- 3) низький рівень правової освіченості населення.

Україна має розробити власні підходи до розв'язання проблеми гармонізації законодавства з правом ЄС, адже реалізація цього механізму надає можливості для дії норм права Євросоюзу в рамках вітчизняного правопорядку. Це стосується насамперед передбачених УА випадків транспозиції директив ЄС у внутрішнє законодавство України та безпосереднього застосування певних положень права Євросоюзу на національному рівні. Слід, однак, урахувувати, що процес гармонізації законодавства нашої держави з правом європейських інтеграційних організацій має свої особливості, зумовлені рівнем відносин між партнерами. Те, що УА не передбачає підготовки до приєднання України до Європейського Союзу, визначає межі співробітництва сторін у правовій галузі, й зокрема у сфері гармонізації законодавства. З другого боку, як засвідчує практика здійснення гармонізації на рівні ЄС, а також у відносинах спільноти з іншими країнами (особливо з тими, котрі мають з об'єднанням угоди про асоціацію), майже неможливим виявляється чітке визначення меж цього процесу. Тому Україна має достатньо широкі можливості для форсування чи, навпаки, припинення процесу гармонізації своїх правових норм із правом Євросоюзу. Це стосується безпосередньо цілей, засобів та організаційно-правового механізму гармонізації.

Доктринальне узагальнення проблематики процесів євроінтеграції дозволило сформулювати низку пропозицій щодо подолання окресленої проблематики. До останніх належать:

- 1) удосконалення процедури реєстрації виключних майнових прав на промислові зразки шляхом встановлення кваліфікаційної експертизи;

2) встановлення систематичних заходів з проведення просвітницької роботи серед населення з питань порядку правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності;

3) імплементація директив Європейського Союзу з питань інтелектуальної власності і використання практики Європейського суду з прав людини як джерела права.

Досліджений перелік проблемних питань права інтелектуальної власності є відкритим та створює підґрунтя для розробки подальших досліджень у зазначеній сфері.

Незважаючи на суттєві успіхи Україна продовжує стикатися з низкою проблем у сфері інтелектуальної власності: ще досить високий рівень піратства та обігу контрафактної продукції, що становить загрозу для економіки держави та підвищений ризик для здоров'я населення; невирішеність питання порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет; незавершеність робіт із впровадження системи електронного подання заявок та їх електронного діловодства, по відмові від паперових офіційних видань (державних реєстрів, бюлетенів, описів до патентів тощо) і переходу до електронних видань, з легалізації програмного забезпечення в органах влади; існування проблем у сфері колективного управління правами інтелектуальної власності; недостатньо високий рівень культури та обізнаності населення в сфері інтелектуальної власності.

В Україні склалася ситуація, яка характеризується недостатнім рівнем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, унаслідок чого гальмується розвиток високотехнологічних і економічно важливих для України та її майбутнього галузей народного господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. А 41
Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За заг

ред канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О.В. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 140 с.

2. Акутальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 15–16 грудня 2016 р. – Х. : НДІ ПЗІР, 2012. – 372 с.

3. Амджадін О. Торговельна політика США у сфері інтелектуальної власності / О. Амджадін // Економіст. – 2015. – № 9. – С. 66–69.

4. Атаманова Ю. Є. Складний результат інтелектуальної діяльності та особливості прав на нього / Ю. Є. Атаманова // Право України. – 2017. – № 5. – С. 127–138.

5. Бабець І. Г. Напрями вдосконалення державної системи охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності / І. Г. Бабець, Ю. В. Полякова // Акт. пробл. економіки. – 2018. – № 4. – С. 67–72.

6. Базилевич В. Інтелектуальна власність / В. Базилевич, В. Ільїн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/17280924/ekonomika/problemi_perspektivi_rozvitku_intelektualnoyi_vlasnosti_u_krayini.

7. Березовська. І. А. Лісабонська угода як правова основа для регулювання зовнішніх відносин Європейського Союзу / І. А. Березовська, О. М. Лисенко // Часопис Київського Університету права, 2013 р. – с.307-311.

8. Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів від 24 лип. 1971 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

9. Бочарова Н.В. Методологічні засади боротьби світової спільноти з інтелектуальним піратством і контрафакцією / Н.В. Бочарова // Актуальні проблеми держави і права. – 2018. – № 69. – С. 424–428.

10. Бошицький Ю.Л. Шляхи модернізації та оптимізації правового регулювання інтелектуальної власності в Україні / Ю.Л. Бошицький // Часопис Київського університету права. – 2014. – С. 164–170.

11. Бубенко П. Т. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарев. – Х.: ХНАМГ, 2013. – 215 с.
12. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури від 28 квіт. 1977 р. – [Електронний ресурс].– Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_039.
13. Вачевський М. В. Соціально-економічні аспекти використання інтелектуальної власності в сучасних умовах. — К.: ЦУЛ, Довгий С. О., Жаров В. О. Кремень В. Г. Охорона інтелектуальної власності в Україні. — К.: Форум, 2002. — 319 с. 2014. — 376 с.
14. Галянтич М. Адміністративно – правовий захист прав суб'єктів промислової власності. // Інтелектуальна власність. – 2011. - № 6-7. – С. 14 – 16.
15. Гладенко О. Лісабонський договір ЄС 2007 року як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу / О. Гладенко // Вісник ЦВК №1 (11), 2008 – с. 73-77.
16. Гнатенко А. Застосування судами деяких норм законодавства про захист авторського права і суміжних прав : проблеми судової практики / А. Гнатенко, Д. Луспеник // Право України. – 2019. – № 4. – С. 109–120.
17. Голубєва Т.С. Механізм комерціалізації результатів інноваційної діяльності / Т.С. Голубєва // Економічні науки. – 2013. – № 8(27). – С. 56–59.
18. Горнісевич А.М. Міжнародні стандарти захисту прав на інтелектуальну власність/А.М. Горнісевич// Наука та інновації. 2015. Т. 6. № 2. С. 49—53.
19. Господарський кодекс України. – (редакція від 07.02.2019, підстава – 2473- VIII), - [Електронний ресурс]. – режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
20. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності / І. І. Дахно // - 4-ге вид. К. Центр навчальної літератури, 2016.

21. Дем'яшин В.Л. Інноваційна політика держави і проблеми інтелектуальної власності // Економіка і прогнозування, 2015. - № 7. - С. 39.
22. Дроб'язко В. Міжнародна охорона авторського права і суміжних прав / В. Дроб'язко // Теорія і практика інтелект. власності. – 2017. – № 7. – С. 3–11. ; № 8. – С. 3–11.
23. Дудоров О.О. Проблеми кримінально-правової охорони інтелектуальної власності в Україні / О.О.Дудоров // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка. – 2015. – Вип. 1 – С.61
24. Директива Європейського Союзу 2012/28/EU on certain permitted uses of orphan works / Всесвітня організація інтелектуальної власності : веб сайт. URL: <https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/13043>
25. Єдиний державний реєстр судових рішень. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/49908852>
26. Жадан М.І., Григоренко Ю.О. Гармонізація нормативних актів з питань обліку об'єктів права інтелектуальної власності / М.І. Жадан, Ю.О. Григоренко // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 1. – С. 175–183.
27. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності: Навчальний посібник. — К. : ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності», 2013. — 64 с.
28. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV– (редакція від 04.11.2018, підстава – 2581-VIII), - [Електронний ресурс]. – режим доступу - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629a-15>
29. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року (редакція від 04.11.2018, підстава - 2581 VIII), - [Електронний ресурс]. – режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

30. Запорожець І. Управління охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності : пошук нових методів здійснення / І. Запорожець // Право України. – 2018. – № 3. – С. 70–73.

31. Кадетова О.В. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом в системі джерел права інтелектуальної власності: цивільно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 279 с

32. Капіца Ю. Питання співвідношення права інтелектуальної власності та права конкуренції у законодавстві Європейського Союзу та України / Ю. Капіца // Право України. – 2016. – № 8. – С. 78–81.

33. Капіца Ю. Наближення законодавства України до законодавства ЄС відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та Україною // Український правовий часопис – К., 1999. – Вип. 5. – С. 18–25.

34. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – (редакція від 25.09.2019, підстава – 54-IX), - - [Електронний ресурс]. – режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

35. Колтунова А. С. Міжнародні механізми захисту інтелектуальної власності// Юридичні науки: проблеми та перспективи: матеріали III Міжнар. наук. конф. (м. Казань, травень 2015 р). - Казань: Бук, 2015. - С. 207-209. - URL <https://moluch.ru/conf/law/archive/141/8113/>.

36. Конституція України (ред. від 30.09.2016, підстава 1401-19) // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

37. Кохановська О. В. Основні теорії права інтелектуальної власності та їх вплив на розвиток сучасного законодавства в Україні / О. В. Кохановська // Право України. – 2017. – № 6. – С. 52–59; Право Украины. – 2017. – № 8. – С. 181–189.

38. Кравець В. Р. Право інтелектуальної власності (у запитаннях і відповідях) : навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха. – К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 264 с.

39. Кримінальний кодекс України, - Редакція від 27.06.2019, підстава – 2747-VIII, - [Електронний ресурс] - режим доступу // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

40. Кузнецова Н. С. Проблеми захисту прав на інтелектуальну власність в Україні / Н. С. Кузнецова, О. В. Кохановська // Право України. – 2017. – № 6. – С. 21–29.

41. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності / упоряд. : А. М. Горнісевич, С. М. Болюлий. – К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2017. – 442 с.

42. Можаровська Н. Актуальні проблеми законодавства України у сфері адміністративно-правової охорони та захисту прав на інтелектуальну власність / Н. Можаровська // Підприємництво, госп-во і право. – 2016. – № 4. – С. 42–45.

43. Морозова Л.П. Захист прав на інтелектуальну власність в Україні та шляхи їх подолання. Науковий журнал «Молодий вчений», № 3 (43), 2017 р. с.802- 805

44. Митний кодекс України, - (редакція від 22.09.2019, підстава – 73-IX- [Електронний ресурс] - режим доступу // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

45. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року. Київ, 2014. URL: <https://uba.ua/documents/ip-strategy28082014.pdf>

46. Паладій М. Удосконалення державної системи правової охорони інтелектуальної власності – найважливіша складова інноваційного розвитку України / М. Паладій // Світ. – 2018. – №№ 37–38. – С. 7.

47. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. : В. Р. Кравця, В. Г. Олюхи. – К. : Центр учб. л-ри, 2012. – 270 с.

48. Право інтелектуальної власності: академ. курс / за заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К., 2014. – 672 с.

49. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, В.П. Воробйов та ін.; за ред. Ю.М. Капіци. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2016.– 1104 с. 7.

50. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: матеріали XII Міжнародного бізнес-форуму (Київ, 22 березня 2019 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 154 с. – Укр. та англ. мовами.

51. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Указ Президента України № 515/98 від 11 червня 1998 р. – [Електронний ресурс]. – режим доступу // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/615/98>

52. Тимошенко Ю.Г. Захист прав на інтелектуальну власність як один із важливих напрямків економічної безпеки країни. Тези доповідей III міжнародної НПК «Інформаційна та економічна безпека» (INFECO-2016). с. 162-163.

53. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) // Офіційний вісник України від 12.11.2010. – 2010. – № 84. – С. 503. – Ст. 2989.

54. Фоманюк В.В. Система джерел права Європейського Союзу. Правова система: теорія і практика. 2015. № 2. С. 83-88.

55. Цивільний кодекс України, - (редакція від 26.09.2019, підстава – 111-IX), - – [Електронний ресурс]. – режим доступу // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

56. Цивільне право. Практикум / За ред. Р. А. Майданика (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнюкової, О. В. Дзери. – К.: Правова юдність, 2016.

57. Шаповал Р.В., Шпак А.П. Адаптація чинного законодавства України до вимог Європейського права щодо захисту прав інтелектуальної власності. Право та інновації. 2015. № 2 (10). С. 32-35.

58. Штефан О.О. Правовий режим використання сирітських творів. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 2 (24). Т. 2. С. 184-190.

59. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: Монографія. Х., 2002- 420 с..

60. Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: дис. докт. юрид. наук: 12.00.03 / Роман Богданович Шишка. – Х., 2004. – 469 с.

61. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність. Навчальний посібник / О. О. Ястремська // Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 124 с.

Розгляд кримінальних проваджень

Вид злочинів	Статті КК	Роки	Перебувало справ у звітному періоді	Розглянуто справ
Порушення авторського права і суміжних прав	176	2015	268	199
		2016	174	142
		2017	86	64
		2018	93	65

Розгляд справ про адміністративні правопорушення

Назва статті Кодексу України про адміністративні правопорушення	Номер статті	роки	Перебувало справ у звітном у періоді	Розглянуто справ
Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності	51-2	2015	1073	842
		2016	1072	828
		2017	329	245
		2018	184	147

Розгляд господарських спорів

Категорії справ на об'єкти інтелектуальної власності	роки	Перебувало на розгляді	розглянуто
Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності	2015	481	311
	2016	564	352
	2017	732	473
	2018	642	444

Розгляд цивільних справ

Категорії справ у спорах	Роки	Перебувало на розгляді	розглянуто
Спори про право інтелектуальної власності	2015	372	252
	2016	372	211
	2017	458	293
	2018	478	272